

Uluslararası Sosyal Siyasal ve Mali Araştırmalar Dergisi

International Journal of Social, Political and Financial Researches

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ussmad>

Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yerel Yönetimlerin Hizmet Sunumuna Etkisi

Erkan DAĞLI, Doktora Öğrencisi.

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, erkan_dagli@hotmail.com

ORCID: 0000-0001-5358-0457

Cihan YÜKSEL, Doç. Dr.

Mersin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, cihanyuksel@mersin.edu.tr

ORCID: 0000-0003-1959-1245

ÖZ

2011 yılında Suriye İç Savaşının ortaya çıkmasıyla birlikte Türkiye Suriye’den yoğun bir göç almış ve bu nüfus hareketliliği belli illerde yoğunlaşmıştır. Yerli nüfus sayısı başta olmak üzere çeşitli kriterlere göre merkezi yönetim bütçesinden paylar alan ve gelirlerinin büyük bir bölümü bu paylardan oluşan yerel yönetimler, göçle birlikte artan nüfusa hizmet sunmak amacıyla harcamalarını kullanmaktadırlar. Bu durum, yerel yönetimlerin gelir elde etme kriterleri ile harcama sorumlulukları arasında dengesizliğe neden olurken, yoğun Suriyeli göçü alan illerdeki yerel yönetimlerin diğer illerdeki yerel yönetimlere göre dezavantajlı duruma gelmesi sonucunu da doğurmaktadır. Bu sorundan hareketle çalışmada, 2012-2021 yılları arasındaki 81 ilin verilerine dayanarak Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus hariç ve Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus dâhil senaryoların karşılaştırmalı analizi yapılmış ve Türkiye’de yerel yönetimler çerçevesinde mali sömürü miktarı, dikey eşitlik bozulma oranı ve yatay eşitlik bozulma oranı hesaplanmıştır. Analiz bulgularına dayanarak, Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus ile Türkiye’de yerel yönetimlerde hem yatay ve dikey eşitsizliklerin arttığını hem de yerleşik nüfusun yerel hizmetlerden (harcamalardan) aldığı payın azaldığını (bir başka ifadeyle mali sömürünün arttığını) söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler, Yerel Yönetimler, Dikey Eşitsizlik, Yatay Eşitsizlik, Mali Sömürü.

JEL Kodları: F22, H72, J15.

The Effect of Syrians Under Temporary Protection in Türkiye on The Service Provision of Local Governments

ABSTRACT

With the outbreak of the Syrian Civil War in 2011, Turkey received an intense migration from Syria and this population mobility concentrated in certain provinces. Local governments, which receive shares from the central government budget according to various criteria, especially the native population, and whose revenues consist mostly of these shares, use their expenditures to provide services to the population that has increased due to migration. While this situation causes an imbalance between the revenue sharing criteria of local governments and their expenditure responsibilities, it also results in the disadvantage of local governments in provinces receiving heavy Syrian migration compared to local governments in other provinces. Due to this problem, in the study, a comparative analysis of the scenarios excluding the Syrian population under Temporary Protection and including the Syrian population under Temporary Protection was made based on the data of 81 provinces between the years 2012-2021 and the amount of fiscal exploitation, vertical fiscal balance deterioration rate and horizontal fiscal balance deterioration rate were calculated within the framework of local governments in Turkey. Based on the findings of the analysis, it is possible to say that with the Syrian population under Temporary Protection, horizontal and vertical fiscal imbalances of local governments in Turkey have increased and the share of the native population from local services (expenditures) has decreased (in other words, fiscal exploitation has increased).

Keywords: Syrians under Temporary Protection, Local Governments, Vertical Fiscal Imbalance, Horizontal Fiscal Imbalance, Fiscal Exploitation.

JEL Codes: F22, H72, J15.

Giriş

Refahın ve huzurun olduğu bir ülke göç veren değil, göç alan bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Başta ekonomik sorunlar, iç ve dış savaşlar olmak üzere insan hakları ihlali, siyasi istikrarsızlık, baskıcı rejimler, salgın hastalıklar, güvenlik sorunları uluslararası kitlesel göçlerin ortaya çıkmasının temel nedenleri arasında yer almaktadır. Geçmişte birçok ülkede olduğu gibi bugün de Suriye, Ukrayna ve diğer coğrafyalardaki çatışmalar ve ekonomik sorunlar zorunlu göçün artmasına neden olmaktadır.

Suriyeli¹ göçmenlerin diğer ülkelerden farklı olarak Türkiye'ye yoğunlaşmasının altında yatan en önemli neden Türkiye Devleti'nin Suriyeli göçmenlere özel olarak uyguladığı açık kapı politikasıdır². Türkiye, Mart 2011'de Suriye'de başlayan çatışmaların ardından uyguladığı en fazla mülteci ağırlayan ülke konumundadır. Bu kapsamda Türkiye göç alan bir ülke olmanın da ötesinde başka ülkelere göç etmek isteyen yabancıların kullandığı bir geçiş ülkesi veya transit ülkedir. Resmi verilere göre bugün Türkiye'ye sadece Suriye'den göç eden sayı 3 milyon 500 bin civarındadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2022a). Bu sayı çoğu ülkenin nüfusundan fazla iken, Türkiye'nin toplam nüfusunun %4,2'sine karşılık gelmektedir.

Uluslararası kitlesel göç ile yaşanan en önemli sorunlardan biri, göç alan ülkeler tarafından sunulan kamu hizmetleriyle ilgilidir. Kamu hizmetlerinin sunumunda nüfus önemli bir faktördür. Nüfusta meydana gelen artış, kamusal mal ve hizmetlerin reel talebinde de artışa yol açmaktadır. Ancak bireylerin kamusal mallara olan taleplerini gizlemeleri bedavacılık sorununa yol açmaktadır. Cornes ve Sandler (1984: 580)'e göre, kişi sayısında meydana gelen artış bedavacılık sorununun daha şiddetli hissedilmesine neden olmaktadır. Bu durum nüfus ile doğrudan ilişkilidir. Uluslararası kitlesel göçler nüfusun beklenenden daha fazla artmasına neden olurken, kamusal mal ve hizmetlerin etkin üretiminin sağlanmasını ise engellemektedir. Tiebout (1956: 418), kamusal mal ve hizmetlerin büyük bölümünün yerel nitelikteki mallardan oluştuğunu ve yerel harcamaların toplam kamu harcamaları içerisinde büyük bir paya sahip olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle yerel kamusal hizmetlerin optimal sunumu nüfus hareketlilikleriyle doğrudan ilişkilidir.

Kamusal mal ve hizmetlerin etkin üretiminin ne olacağı ve ortaya çıkan bedavacılığın nasıl giderileceği sorunları, kitlesel göç hareketleri ile daha çok ivme kazanmaktadır. Yerel kamusal hizmetlerin nitel ve nicel önemi göz önünde bulundurulduğunda, doğru yönetilemeyen kitlesel göçlerin yerel yönetimler üzerinde mali yükler oluşturacağı bir gerçektir. Yerel yönetimlerin sahip olduğu harcama sorumlulukları ile gelir yaratma gücü arasındaki dengesizliği ifade eden dikey eşitsizlik ve aynı seviyedeki yerel yönetimlerin harcama sorumluluklarına göre elde ettikleri gelirlerin farklılaşmasını ifade eden yatay eşitsizlik (Bahl, 2000: 1-5), kitlesel göç hareketleri yoluyla daha da artabilmektedir. Bunun yanı sıra, yoğun dış göç alan coğrafyalarda yaşayan yerleşik nüfus açısından mali sömürü ve göç edenler açısından ise mali rant durumu da söz konusu olabilmektedir. Bir kişinin ödediği verginin kişinin almış olduğu kamu hizmetinden daha az olması durumunda mali rant; kişinin ödediği verginin kişinin almış olduğu kamu hizmetinden daha fazla olması durumunda ise mali sömürü söz konusudur. Mali sömürü, kişiler üzerinde vergi yükü hissini arttırmakta ve vergi ödeme motivasyonunu olumsuz etkilemektedir (Korlu, Çetinkaya ve Gerçek, 2016: 446).

Göç, insanlığın var olduğu geçmişten günümüze kadar süregelen ve birçok açıdan farklı disiplinler tarafından incelenmesi gereken temel bir olgudur. Ayrıca göç olgusu her disiplin açısından farklı değerlendirmelere ve incelemelere tabi olmuştur. Bu çalışmada diğer disiplinlerin ilgi alanına ve tartışmalarına girmeden göç olgusunun sadece yerel yönetimler maliyesi kapsamındaki değerlendirmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de göç ve göç yönetimi yerel yönetimler açısından incelenmiştir. Çalışmanın uygulama kısmında ise, 2012-2021 döneminde Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfusun Türkiye'de 81 il düzeyinde yerel yönetimlerin mali yapısı üzerindeki etkisi mali sömürü, dikey ve yatay eşitsizlik çerçevesinde incelenmiştir.

1. Türkiye'de Göç ve Göç Yönetimi

Göç, insanlık tarihi kadar eski olan bir olgudur. Toplumlar karşılaştıkları birçok sorun yüzünden göç etmek zorunda kalmışlardır (Mcneill, 1984: 3-4). Bir bireyin göç etmesine neden olan bir dizi faktör vardır. Bunlar arasında ekonomik faktörler (ülkeler arasındaki yaşam standartlarında ve ücretlerde meydana gelen farklılıklar), yönetim ve kamu hizmetleri (kötü yönetim, yolsuzluk ve kaliteli eğitim ve sağlık hizmetlerinin eksikliği), demografik etkenler (gelişmiş ülkelerin doğum oranlarında meydana gelen azalmaların iş gücünde eksiklik yaratması ve gelişmemiş ülkelerde yüksek doğum oranları sonucu ortaya çıkan işsizlik), çatışmalar (kişisel

¹ Çalışmada kullanılan "Suriyeliler" kelimesi, Mart 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşının ardından kitlesel olarak Türkiye'ye gelerek 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Geçici Koruma Yönetmeliğine istinaden kendilerine "geçici koruma statüsü" tanınmış kişileri ifade etmektedir.

² Tarihsel bağlardan dolayı komşusu olan ülkelerde yaşanan savaştan ve çatışmadan kaçan insanlara yönelik izlenen bir politikadır.

özgürlüğün olmaması, ırk, etnik köken ve cinsiyete dayalı ayrımcılıklar), çevresel faktörler (deprem, sel gibi doğal afetler, iklim değişiklikleri), ulus ötesi ağlar (daha önce göç etmiş aile üyelerinin diğerlerini de peşinden çekmesi) gibi faktörler bulunmaktadır (Laczko ve Anich, 2013: 33-34).

Uluslararası göçler genelde düzenli (yasal) ve düzensiz (yasal olmayan) olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur. Düzenli göç, yasal kanallar kullanılarak gerçekleşen, bir kişinin kaynak ülkesinden çıkarak hedef olan ülkeye “seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri” olarak tanımlanmaktadır. Düzensiz göç ise bir kişinin kaynak ülkesinden çıkarak hedef olan ülkeye yasal kanalların dışında giriş yapması, bir ülkede kalması veya çalışması anlamına gelmektedir. Düzensiz göçte yasa dışılık söz konusudur (IOM, 2013: 26).

İçinde bulunduğumuz dönem itibarıyla dünyada ulus ötesi göçlerde artışlar meydana gelmektedir. 21. yüzyılın daha ilk çeyreği bitmeden dünya küresel krizler, savaşlar ve salgın hastalıklarla karşı karşıya kalmıştır. Son yıllarda uluslararası bir nitelik kazanan göç hareketleri, göç alan devletlerin yanında küreselleşmenin de etkisiyle tüm coğrafyalarda etkisini göstermiştir. Bu etki siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla ülkelerin gündeminin ilk sıralarına yerleşmiştir. Dış göçler sonucunda göç alan ülkelerde güvenlik, sosyo-kültürel farklılıklar, bireysel ve toplumsal eğitim, sağlık hizmetleri başta olmak üzere kamusal hizmetlerin arzında önemli derecede sorunlar görülebilmektedir.

Uluslararası göçler ve bunların nasıl yönetileceği birçok ülke tarafından tartışma konusudur. Bu hususta uluslararası boyutta en çok görevi Birleşmiş Milletler’in bir parçası olarak 1951 yılında kurulan Uluslararası Göç Örgütü (IOM) üstlenmektedir. IOM’un, göçmenlerin haklarını korumak, refah ve huzurunu sağlamak gibi görevleri bulunmaktadır (IOM, 2022). Türkiye ise önemli geçiş güzergâhları üzerinde bulunan söz konusu nüfus hareketlerinin odağındaki önemli ülkelerden biridir. IOM, Türkiye’de ilk olarak 1991 yılında “IOM Türkiye Birleşmiş Milletler Göç Kuruluşu” adıyla ofisini açmıştır. Bu kuruluş göç ve göçmenler ile ilgili tüm konularda Türkiye Hükümeti ile yakın iş birliği içinde çalışmaktadır (IOM Türkiye, 2022).

IOM Türkiye Birleşmiş Milletler Göç Kuruluşunun yanında Türkiye’de göç ve göçmenler ile ilgili tüm konularda yetkili kuruluş İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığıdır. Başkanlık, “göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye’ye giriş ve Türkiye’de kalışları, Türkiye’den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürüterek” faaliyetlerine devam etmektedir. Bu kurumun görevlerinden birisi de düzensiz göçle ilgili gelişmeleri takip etmek ve gelişmeler ışığında gerekli önlemleri almak ve uygulamaktır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2022b).

Tüm göç süreçleri (iç-dış göçler veya düzenli-düzensiz göçler) ulusal ve uluslararası göç yönetimi ile sağlanmaktadır. Göç yönetimi, “hem devlet sınırları içerisinde yabancıların girişi ve mevcudiyetini, hem de mültecilere ve korunma ihtiyacı bulunan diğer kişilere sağlanan korumayı yönetmek üzere, sınır ötesi göçleri düzenli ve insani bir şekilde yönetmek için ulusal bir sistem içindeki çeşitli devlet kurumlarından oluşan yönetimi” ifade etmektedir (IOM, 2013: 36). Göç yönetimi, göçmenlerin kaynak ülkeden hedef ülkeye girişi öncesinde çeşitli uygulamalar ve hukuki düzenlemelerle başlamaktadır. Bu süreçte alınacak önlemler ve yapılacak kontroller, göç yönetiminin uygulamaları içerisinde yer almaktadır. Göçmenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve uyumunun sağlanması da göç yönetimi kapsamında değerlendirilmektedir (Kabakuşak, 2015: 257). Bir anlamda göç yönetimi, göçle ilgili önemli politikaların planlanması sürecidir.

Son yılların en önemli kamu politikası alanlarından biri olan göç politikasının başarılı olması için bu sürecin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. İyi bir göç politikası gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler için faydalar sağlayabilmektedir. Az gelişmiş ülkelerin ekonomik gelişimine, yatırımlarının artmasına, insan sermayesinin iyileşmesine ve yoksulluğun azalmasına katkı sağlarken; gelişmiş ülkelerde ise yaşlı nüfustan kaynaklı iş gücü eksikliği gibi sorunlarının çözümüne olumlu etkisi vardır (Katseli, Lucas ve Xenogiani, 2006: 5). Ancak 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşının ardından Türkiye’ye göç eden Suriyeliler konusunda Türkiye toplumsal tabanı yukarıdaki faydalar konusunda hemfikir değildir. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) tarafından yapılan çalışmaya göre, Türk vatandaşlarına Suriyelilerin istihdam piyasası üzerindeki etkileri sorulmuş ve Türk vatandaşlarının yarısından fazlası (%55,3) işlerini kaybetmelerinin ve iş bulmakta zorlanmalarının nedeninin Türkiye’de yaşamını sürdüren Suriyeliler olduğunu belirtmiştir. Aynı çalışmada Türk vatandaşlarının üçte ikisi Suriyelilerin ülkelerine dönmeleri durumunda iş bulma olanaklarının artacağı yönünde görüş bildirmiştir (TEPAV, 2021: 8). Elbette, Türkiye toplumsal tabanındaki bu tepkinin nedeni göç yönetiminin sağlıklı yürütülememesi ve diğer ülkelere kıyasla Türkiye’nin kotasız bir taviz tutumu içinde olmasıdır. Ülkelerin göç ve iltica konusunda sayısal kısıtlamalar getirmesine kota denilmekle beraber, birçok ülke göçmen girişine yıllık kotalar uygulamaktadır (IOM, 2013: 61). Diğer ülkeler ile kıyaslama yapıldığında, matematiksel olarak Suriyeli nüfusun yerleşik nüfusa oranının Türkiye’de oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye’ye gelen Suriyeli göçmenler, Türkiye’nin de taraf olduğu 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ndeki mülteci tanımının Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacılarla sınırlandırılmasından ötürü

mülteci olarak kabul edilememekte ve bu nedenle Avrupa'ya geçemedikleri gibi ülkelerine de gönderilememektedirler (Özer, 2011: 74). Bu nedenle diğer ülkelere kıyasla Türkiye'de daha geniş bir nüfusa sahip olan Suriyelilere "geçici koruma statüsü" verilmektedir.

Geçici koruma uygulaması, "çatışma veya yaygın şiddet ortamlarından kitlesel olarak kaçıp gelen kişilere öncesinde bireysel statü belirleme işlemine tabi tutulmaksızın devlet tarafından geçici koruma sağlama konusunda geliştirilen düzenleme" şeklinde tanımlanmaktadır (IOM, 2013: 33). Geçici korumanın üç temel unsuru olan "ülke topraklarına kabul", "geri göndermeme" ve "temel ve acil ihtiyaçların karşılanması" uygulamaları Türkiye tarafından gerçekleştirilmektedir (Akbal ve Kurşuncu, 2022: 80). 1994 İltica Yönetmeliği'ne dayanarak İçişleri Bakanlığı'nın Türkiye'ye göç eden Suriyelilere Nisan 2012 tarihinden itibaren geçici koruma statüsü vermesiyle beraber; Türkiye, bu kişilere temel kamu hizmetlerini sağlama konusunda bir yükümlülük altına da girmiştir (Mamur Işıklı, 2017: 31-32). Bu temel kamu hizmetleri elbette yerel yönetimlerin sunduğu hizmetleri de kapsamaktadır.

2. Yerel Yönetimlerin Göç Yönetiminde Karşılaştığı Zorluklar

Türkiye'de 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun öngördüğü teşkilat yapısı ve daha önceki teşkilatlanma incelendiğinde merkezi yönetimin ve merkezi yönetime bağlı taşra teşkilatlarının ağırlıklı olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye'nin göç yönetimi konusundaki yapılanması merkeziyetçi bir özellik taşımaktadır. Merkezi yönetim tarafından belirlenen politikaların ve alınan kararların uygulanması ise taşra teşkilatları aracılığıyla yapılmaktadır.

Göç yönetiminin dinamikleri gereği esasında olması gereken, merkezi yapı ile toplumun tüm aktörlerinin ve kurumlarının göç yönetim sürecinde birlikte yer almasıdır. Özellikle halka en yakın kamu kuruluşu olarak yerel yönetimlerin bu süreçte etkin olarak katılımı sağlanmalıdır (Aktel ve Kaygısız, 2018: 599). Fakat merkeziyetçi yapılanma tüm aktörlerin sürece katılımının önünü kesmektedir. Bu durum istenmeyen sonuçların çıkmasına yol açmaktadır.

Suriye iç savaşının ardından yoğun göç dalgası sonucunda öncelikle mülteci kamplarında barınmaları sağlanan Suriyelilerin daha sonra Türkiye'deki şehirlere yerleşmeleri, 2012 sonrasında belirli bir yerleştirme planlaması yapılmadan sağlanmıştır. Bu durum birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Nitekim işsizlik, kayıt dışılık, illerin kapasitesini aşan bir nüfus artışı ve bu nüfus artışına bağlı olarak yerel yönetimlerin sunmuş olduğu hizmet kapasitesinin de yetersiz kalması, sosyal barışın sağlanamaması gibi uyum sürecini zorlaştıran sonuçlarla karşılaşmıştır (TEPAV, 2021: 7). Bu sonuçların en önemlilerinden birisi, yoğun Suriyeli göçü alan illerdeki yerel yönetimlerin yaşadığı mali krizlerdir. Yerel yönetimlerin mali krizi; merkezi yönetim tarafından uygulanan çeşitli politikaların öngörülme sonuçları, göçler, ulusal ve küresel ekonomik koşullar ve yerel yönetimler tarafından çok az kontrol edilebilen sosyo-ekonomik faktörlerin sonucunda ortaya çıkmaktadır (Nacar, 2005: 225).

Yerel harcamalar ile nüfus artışı arasındaki ilişkiyi inceleyen Ladd (1994: 666, 668), nüfus artışlarının özdeş olması veya olmamasının yerel mal ve hizmet talebi üzerindeki etkisini farklılaştırdığını iddia etmektedir. Eğer nüfustaki artış mevcut nüfus yapısı ile aynı ise buna "özdeş nüfus artışı" denilirken, farklı bir nüfus yapısı artışa neden oluyorsa "özdeş olmayan nüfus artışı" söz konusudur. Doğumlardaki artıştan dolayı meydana gelen nüfus artışı özdeş nüfus artışına örnek iken, göç yoluyla nüfusta meydana gelen artış özdeş olmayan nüfus artışına örnek gösterilmektedir (Sağbaş, 2003: 4). Nüfus artışı sonucunda göç edenler ile göç alan yerel nüfus aynı gelir ve tercihlere sahipse nüfusun sosyo-ekonomik yapısının değişmeyeceğini ve bu durumun yerel hizmet talebinin yapısını da değiştirmeyeceğini söyleyebiliriz. Bu tür bir nüfus artışının yerel hizmetlerde yarattığı talep artışı ancak görünüşte olabilir (Yüksel, 2019: 5). Bu bağlamda özdeş olmayan nüfus artışının yerel maliyetleri artırdığı söylenebilir.

İster merkezi yönetim olsun ister yerel yönetimler olsun, artan nüfus sonucunda artan kamusal mal ve hizmet talepleri finanse edilemez ise mali sorunlarla karşı karşıya kalınacaktır. Bu durumun kitlesel göçler sonucunda ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir. Çünkü savaş ve çatışma gibi nedenlerden dolayı meydana gelen göçlerin kontrollü bir şekilde yapılabilmesi oldukça zordur. Özellikle kitlesel göçlerle ortaya çıkan bir kapasite üstü nüfus artışı hem merkezi yönetimin hem de yerel yönetimlerin kamusal mal ve hizmet sunumunu nitelik ve nicelik açısından olumsuz etkileyecektir. Kamusal mal ve hizmetlerin arzında meydana gelen sorunlar yerli halkın ve göçmenlerin yaşam koşullarının kötüleşmesine neden olacaktır.

Türkiye'de göç yönetimi merkezi yönetim düzeyinde yürütülmekle birlikte yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları tam olarak belirlenmemiştir. Sadece 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 96. maddesinde Göç İdaresi Başkanlığı için "...kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarında da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir" ifadesi yer almaktadır. Oysa göçmenlere yerel kamusal hizmetleri sunmada önemli bir role sahip olan yerel yönetimlerin göç yönetiminde de aktif sorumluluk alması gerekmektedir. Öte yandan yerel yönetim

bütçelerinin (Avrupa Birliği fonları hariç) göç yönetimi temelinde belirlenmemesi, göçle artan nüfusa hizmet sunmada yerel yönetimlerin cari bütçelerini kullanmalarını zorunlu kılmış ve bu durum yerel yönetimlerin hizmet sunma maliyetlerini artırmıştır (Aktel ve Kaygısız, 2018: 598). Göç yönetimi konusunda önemli bir yere sahip olan göçmen sayısı kotasının uygulanamaması, bazı illerdeki yerel yönetimlerin diğer illere nazaran daha çok olumsuz mali koşullara maruz kalmasına da yol açmıştır.

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda sadece Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler için değil, hiçbir mülteciye yönelik hizmet ve yardım sunma konusunda herhangi bir mali ve teknik düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum, yetki ve hizmet alanı dâhilinde bulunan mültecilere hizmet sunma ve sosyal yardımlarda bulunma kararlarını vermede yerel yönetimleri yalnız bırakmaktadır. Halka en yakın yönetim birimi olarak yerel yönetimlerin yasal, mali ve teknik kapasitelerinin yetersizliği hizmet kalitesinde de bir düşüşe neden olmuştur. İnsani açıdan bakıldığında, kimliklerden bağımsız olarak, yerel yönetimlerin herkese gerekli yerel kamu hizmetlerini sunması beklenebilir. Fakat yerel yönetimler ve özellikle belediyeler, kitleler halinde göç eden bir kesime beklenen hizmetleri sunabilecek kadar kaynaklara ve mali kapasiteye sahip olmayabilir. Kaynak ve kapasite eksikliği, yerel kamusal hizmetlerin aksamasına ya da hizmet kalitesinde azalmalara neden olabileceği gibi mali açıdan da yerel yönetimleri zorlayabilir.

Öte yandan yerel yönetimler daha çok merkezi yönetimden yapılan mali transfer, bağış ve yardımlar aracılığıyla yerel kamusal hizmetler sunmaktadırlar. Sharpe (1980: 204-205)'a göre, refah devletinin gerektirdiği kamusal hizmetleri fiilen sunan birincil kurum yerel yönetimler olmuştur. Ancak yerel yönetimlerin kapsamı genişledikçe aynı zamanda manevra alanı ve takdir yetkisi de buna paralel olarak genişlememiş, hatta azalmıştır. Sorumluluk ve güç arasındaki bu eşitsizlik yerel yönetimlerin mali krizine neden olmuştur. Bunun iki nedeni vardır: (a) merkezi yönetimin, ekonomi büyüdüğünde en hızlı genişleyen vergilerin büyük kısmını alkoyma eğilimi ve (b) yerel yönetimlerin sorumluluk alanını sınırlamadaki yetersizliği. Bu bağlamda göç yönetimi konusunda yerel yönetimlerin merkeze bağlılığı sebebiyle merkezin kararlarına istemese de uymak zorunda olması, yerel yönetimleri hem mali açıdan hem de hizmet sunumunun kalitesi açısından olumsuz etkilemektedir. Bu koşullar altında Türkiye özelinde iller arasında göçmenlerin orantısız bir şekilde dağılımı bazı yerel yönetimlerin çok zor durumda kalmasına neden olmaktadır. Nitekim TEPAV (2021: 10) tarafından yapılan çalışmada, yerel yönetimlerin göç yönetimindeki etki alanının genişletilmesinin gerekliliği ve belediyelerin uluslararası fonlardan yararlanma, proje üretme ve uygulama kapasitelerinin artırılması gerektiği vurgulanmaktadır.

3. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yerel Yönetimlerin Hizmet Sunumuna Etkisi

Türkiye'de yerel yönetimlerin en önemli gelir kaynağı, genel bütçe vergi gelirleri paylarından oluşan merkezi yönetim transferleridir. Söz konusu transferler ilgili kanunların belirlediği nüfus ve yüzölçümü gibi ölçütler dâhilinde dağıtılmaktadır. Ancak Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler ile yerel yönetimlerin hizmet sundukları nüfus artarken, merkezi yönetimden aldıkları transferler aynı kriterlere göre standart kalmaktadır. Bu durum, özellikle yoğun dış göç alan illerde yerel yönetimlerin diğer illere göre daha geniş mali dengesizlikler yaşamasına yol açmaktadır. Aynı gelir seviyesi ile daha fazla kişiye yerel harcama yapmak zorunda kalan yerel yönetimlerde kişi başına düşen yerel harcama seviyesi düşmekte ve bu durum iller arasında büyük mali dengesizliklere neden olmaktadır. Daha yoğun dış göç alan illerdeki vatandaşlar aynı vergiyi öderken, yerel hizmetlerden aldıkları pay (kişi başı yerel yönetim harcaması) azaldığından bir mali sömür³ durumu söz konusu olabilmektedir. Aynı zamanda, Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus ile yerel yönetimlerin dikey ve yatay eşitsizliklerinde de artış yaşanabilmektedir. Çalışmamızın bu bölümünde, 2012-2021 yılları arasında alınan dış göç (Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus) ile birlikte gerek kişi başı yerel harcamalardaki sapmalar (ve buna bağlı olarak yaşanan mali sömür) gerekse de dikey ve yatay eşitsizliklerdeki artışların iller düzeyinde analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle, söz konusu dış göçün olması ve olmaması durumunda kişi başı yerel mali değişkenlerde yaşanan değişiklikler iki farklı senaryo aracılığıyla karşılaştırılmıştır.

Senaryo 1: 2012 yılından sonra yaşanan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli göçü olmasaydı yerel mali değişkenlerin alacağı durumu ifade etmektedir.

Senaryo 2: 2012 yılından sonra yaşanan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli göçü ile yerel mali değişkenlerin durumunu ifade etmektedir.

³ Ödenen vergiler karşısında kamusal hizmetlerden elde edilen faydanın daha düşük kalması olarak ifade edilen mali sömür kavramıyla ilgili yerel yönetimler maliyesi literatüründeki başlıca çalışmalar için bakınız Buchanan (1971) ve Slovak (1985).

2012-2021 yılları arasında her iki senaryonun vereceği sonuçları karşılaştırabilmek amacıyla, iller düzeyinde Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus verileri T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2022c) kaynağından, iller düzeyinde nüfus verileri Türkiye İstatistik Kurumu (2022) kaynağından ve yerel yönetim mali verileri ise T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü (2022) kaynağından alınmıştır. Ayrıca her bir büyükşehir belediyesinin 2021 yılı toplam gelir verileri, tüm büyükşehir belediyelerinin 2021 yılı faaliyet raporlarından tek tek derlenerek elde edilmiştir.

Kişi Başı Yerel Harcamalardaki Sapmalar (Mali Sömürü)

Herhangi bir ilin belirli bir yıl için kişi başı yerel yönetim harcaması (*KBYHH*) her iki senaryo için de aşağıdaki gibi gösterilebilir.

$$KBYHH_{it}^{Senaryo 1} = \frac{z_{it}}{a_{it}} \quad (1)$$

$$KBYHH_{it}^{Senaryo 2} = \frac{z_{it}}{b_{it}} \quad (2)$$

Burada *z*, söz konusu ilin yerel yönetim giderini; *a*, söz konusu ilin Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli hariç nüfusunu; *b*, söz konusu ilin Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli dâhil nüfusunu; *i*, Türkiye'deki 81 il içerisinde *i*'inci ili (*i* = 1,2, ...,81) ve *t*, zaman boyutu içerisindeki *t*'inci yılı (*t* = 2012,2013, ...,2021) ifade etmektedir. Türkiye geneli için (*TR*) kişi başı yerel yönetim harcaması ise her iki senaryo için aşağıdaki gibi gösterilebilir.

$$KBYHH_{TR,t}^{Senaryo 1} = \frac{\sum_{i=1}^{81} z_{it}}{\sum_{i=1}^{81} a_{it}} \quad (3)$$

$$KBYHH_{TR,t}^{Senaryo 2} = \frac{\sum_{i=1}^{81} z_{it}}{\sum_{i=1}^{81} b_{it}} \quad (4)$$

Her iki senaryo arasındaki fark alındığında kişi başı yerel yönetim harcamasındaki azalış değeri ortaya çıkmaktadır. İki senaryo arasındaki fark hem iller hem de Türkiye geneli için sırasıyla aşağıdaki gibi gösterilebilir.

$$\Delta KBYHH_{it} = KBYHH_{it}^{Senaryo 2} - KBYHH_{it}^{Senaryo 1} \quad (5)$$

$$\Delta KBYHH_{TR,t} = KBYHH_{TR,t}^{Senaryo 2} - KBYHH_{TR,t}^{Senaryo 1} \quad (6)$$

Denklem (5) ve (6), Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus ile birlikte kişi başı yerel yönetim harcamalarında yaşanan azalışı göstermektedir. Bir başka ifadeyle, söz konusu değerler alınan dış göç sonucunda yerli nüfusun yerel hizmetlerden aldığı paydaki azalışın parasal değeridir. Yerli nüfus için kişi başı yerel yönetim harcamasındaki azalış dolaylı olarak ve geniş anlamda bir maliyet unsuru olarak kabul edilir; $\Delta KBYHH_{it}$ değeri, *i* ilindeki bir kişinin *t* yılında Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus için vazgeçtiği yerel hizmetin parasal değeri olarak ifade edilir. Yerli nüfusun ödediği vergiler sabitken kişi başı yerel hizmetlerden sağladığı fayda azaldığından, söz konusu değer bir mali sömürü olarak düşünülebilir. Bu rakam alınan dış göçün yerli nüfus üzerindeki yerel maliyeti olarak kabul edilebileceği gibi, bir anlamda Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus için her bir kişinin yaptığı yerel sübvansiyon olarak da yorumlanabilir.

Denklem (5) ve (6)'ya dayanarak *Senaryo 1* ve *Senaryo 2* sonuçlarının farkı alınmış ve Tablo 1 oluşturulmuştur. Buna göre, Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli göçü sonucunda Türkiye genelinde kişi başı yerel yönetim harcamasında ilk yıllarda daha düşük azalmalar olsa da 2021 yılında bu azalma 117,72 TL'ye ulaşmıştır. Alınan dış göç sonucunda yerel kamusal hizmetleri paylaşan kişi sayısı arttığından (yani yerel hizmetlerin sunulacağı kişi sayısı arttığından) her bir vatandaşın payına düşen yerel harcama 117,72 TL azalmıştır. Elbette bu Türkiye geneli için ortalama bir değerdir. Her ilin aldığı dış göç miktarı farklı olduğundan, *Senaryo 1* ve *Senaryo 2* arasındaki fark iller arasında büyük değişkenlik göstermektedir. Tablo 1'den de görüleceği üzere, en çok dış göç alan illerde kişi başı yerel yönetim harcaması düşüşü daha fazla olmuştur. Kilis ili örneği üzerinden inceleyecek olursak, dış göç alınmasaydı (*Senaryo 1*) 2021 yılında kişi başı yerel yönetim harcamasının 2407,99 TL, ancak dış göç alınması nedeniyle (*Senaryo 2*) bu değer 1389,99 TL olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli sayısındaki artış nedeniyle Kilis'te 2021 yılında her bir vatandaşın aldığı yerel kamusal hizmetin parasal değeri 1018 TL azalmıştır. 2021 yılında kişi başı yerel yönetim harcamasında en

büyük azalış yaşayan iller sırasıyla Kilis (1018 TL), Hatay (461,87 TL), Gaziantep (449,30 TL), Mersin (315,73 TL), Şanlıurfa (286,51 TL), Adana (213,14 TL), Konya (157,73 TL), Kahramanmaraş (149,12 TL), Mardin (143,05 TL) ve Kayseri (137,21 TL) olmuştur. Kayseri ve Konya hariç bu illerin tamamı diğer yıllarda da en büyük azalış gösteren ilk on il içerisinde yer almaktadır. 2014-2018 yılları arasında İstanbul, 2012-2019 yılları arasında Osmaniye, 2014 ve 2020 yıllarında İzmir de en çok azalış gösteren ilk on il arasında yer almıştır. Alınan dış göç sonucunda 2021 yılında kişi başı yerel yönetim harcamasında en küçük azalış yaşayan iller ise sırasıyla Iğdır (0,76 TL), Artvin (0,89 TL), Kars (1,14 TL), Bayburt (1,18 TL), Giresun (1,39 TL), Erzincan (1,95 TL), Tunceli (2,34 TL), Bartın (2,36 TL), Zonguldak (2,51 TL) ve Gümüşhane (2,51 TL) olmuştur.

Tablo 1 incelendiğinde, kişi başı yerel yönetim harcamasında en çok azalış yaşayan ilk on il içerisinde yer almasa da bazı illerin Türkiye ortalamasının üzerinde bir azalış yaşadığı görülmektedir. Bu iller Bursa, İstanbul ve İzmir'dir. Sanayileşmiş büyük şehir olmaları (ve buna bağlı olarak istihdam olanaklarının geniş olması) bu şehirleri Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli göçü için cazip hale getirmektedir.

Dikey Eşitlik Bozulma Oranı

Merkezi yönetimin yerel yönetimlere verdiği görev ve sorumlulukların maliyetiyle orantılı bir gelir elde etme yetkisi vermemesi (bir başka ifadeyle, yerel yönetimlerin harcamaları ile öz gelirleri arasındaki farklılık) dikey eşitsizlik olarak ifade edilmektedir (Bird ve Smart, 2002: 900). Türkiye'de illerin farklı oranlarda dış göç alması ve buna bağlı olarak kişi başı yerel mali değişkenlerde farklılıklar olması dikey eşitsizliklerin daha da artmasına yol açmaktadır. *Senaryo 1* ve *Senaryo 2* arasında kişi başına düzeyde dikey eşitsizlikte yaşanan yüzdesel değişim her bir il için aşağıdaki gibi gösterilebilir.

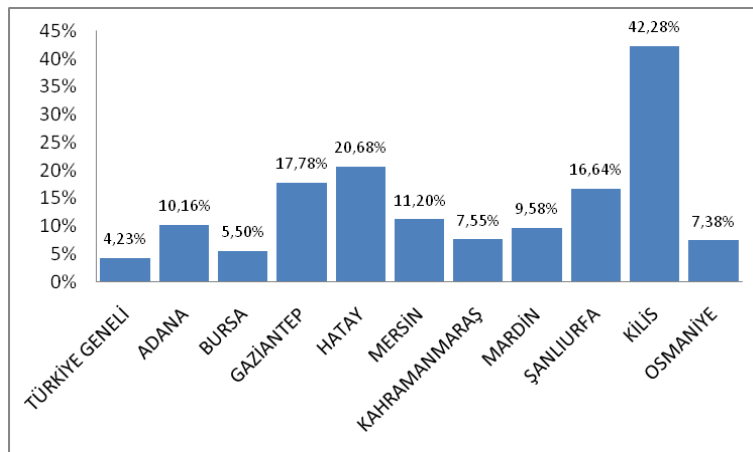
$$DEBO_{it} = \frac{\left(\frac{\bar{x}_{it}/z_{it}}{a_{it}}\right) - \left(\frac{\bar{x}_{it}/z_{it}}{b_{it}}\right)}{\left(\frac{\bar{x}_{it}/z_{it}}{a_{it}}\right)} \times 100 = \frac{b_{it} - a_{it}}{b_{it}} \times 100 \quad (7)$$

Burada $\bar{x}$, söz konusu ilin yerel yönetim öz gelirini ifade etmektedir. Dikey eşitlik bozulma oranı (*DEBO*), her bir ilin yerel öz gelirinin yerel harcamaları içindeki payının nüfusuna oranlanmasıyla bulunan kişi başı dikey eşitlik oranının *Senaryo 1* ve *Senaryo 2* arasındaki yüzdesel değişimini vermektedir. Bu durum matematiksel olarak Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfusun Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler dâhil toplam nüfusa (*Senaryo 2* nüfusuna) oranına eşittir. Herhangi bir yıl için Türkiye genelindeki dikey eşitlik bozulma oranı ise aşağıdaki gibi gösterilebilir.

$$DEBO_t^{TR} = \frac{\left(\frac{\sum_{i=1}^{81}(\bar{x}_{it}/z_{it})}{\sum_{i=1}^{81} a_{it}}\right) - \left(\frac{\sum_{i=1}^{81}(\bar{x}_{it}/z_{it})}{\sum_{i=1}^{81} b_{it}}\right)}{\left(\frac{\sum_{i=1}^{81}(\bar{x}_{it}/z_{it})}{\sum_{i=1}^{81} a_{it}}\right)} \times 100 = \frac{\sum_{i=1}^{81} b_{it} - \sum_{i=1}^{81} a_{it}}{\sum_{i=1}^{81} b_{it}} \times 100 \quad (8)$$

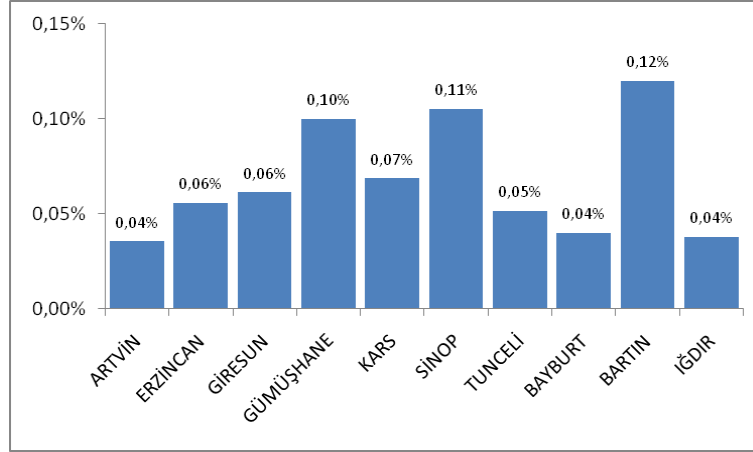
Denklem (7) ve (8)'e dayanarak yapılan hesaplamaların sonuçları Tablo 2'de gösterilmektedir. Buna göre, *Senaryo 1*'den *Senaryo 2*'ye geçişte Türkiye genelinde 2017 yılından itibaren dikey eşitlikte %4'ün üzerinde bir bozulma olmuştur. Bir başka ifadeyle, Türkiye genelinde yerel yönetimler mevcut gelirleriyle Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus da dâhil daha çok kişiye kamusal hizmet sunduğundan, dikey eşitsizlik artış göstermiştir.

Grafik 1: 2021 Yılı Dikey Eşitlik Bozulma Oranı En Yüksek On İl (%)

İller düzeyinde baktığımızda ise, *Senaryo 1*'den *Senaryo 2*'ye geçişte 2021 yılında dikey eşitsizlikte en çok artış yaşayan iller Kilis (%42,28), Hatay (%20,68), Gaziantep (%17,78), Şanlıurfa (%16,64), Mersin (%11,20), Adana (%10,16), Mardin (%9,58), Osmaniye (%7,38) ve Bursa (%5,5) olmuştur. 2021 yılında dikey eşitsizlikte en az artış yaşayan iller ise Artvin (%0,035), Iğdır (%0,038), Bayburt (%0,040), Tunceli (%0,051), Erzincan (%0,056), Giresun (%0,061), Kars (%0,066), Gümüşhane (%0,1), Sinop (%0,105) ve Bartın (%0,12) olmuştur.

Grafik 2: 2021 Yılı Dikey Eşitlik Bozulma Oranı En Düşük On İl (%)

Grafik 1 ve Grafik 2'den de görüldüğü üzere, *Senaryo 2* sonucunda dikey eşitsizlikteki değişim iller arasında çok farklı bir dağılım göstermiş; en fazla dış göç alan illerde dikey eşitsizlik çok daha fazla artarken, en az dış göç alan illerde dikey eşitsizlik %1'in altında bir artış göstermiştir. Buradan da anlaşılmaktadır ki, en fazla göç alan illerde yerel yönetimler mevcut gelirleriyle daha fazla kişiye hizmet sunmak zorunda kalmakta ve bu durum dikey eşitsizlikte daha büyük artışlara neden olmaktadır.

Yatay Eşitlik Bozulma Oranı

Aynı düzeydeki yerel yönetimlerin nispi olarak (yani kişi başına düzeyde) aynı gelir seviyesine sahip olmaması yatay eşitsizlik olarak ifade edilmektedir (Bird ve Smart, 2002: 901). Türkiye'de aynı seviyedeki yerel yönetimlerin farklı oranlarda dış göç alması ve buna bağlı olarak kişi başı yerel gelirlerde farklılıklar olması yatay eşitsizliklerin daha da artmasına yol açmaktadır. Dikey eşitsizliğin yanı sıra, *Senaryo 1* ve *Senaryo 2* arasında yatay eşitlikte yaşanan yüzdesel değişim de hesaplanabilir. Yatay eşitlikte aynı seviyedeki yerel yönetimlerin kişi başı gelirlerinin eşitlenmesi beklendiğinden, çalışmamızda dış göç alınması nedeniyle yaşanan yatay eşitlikteki değişim büyükşehir belediyeleri için analiz edilmiştir. *Senaryo 1* ve *Senaryo 2* arasında kişi başına düzeyde yatay eşitsizlikte yaşanan yüzdesel değişim tüm büyükşehir belediyeleri (BB) için aşağıdaki gibi gösterilebilir.

$\forall t = 2012, \dots, 2021$ için

$$YEBO_t^{BB} = \frac{\left[\max_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{b_{jt}} \right\} - \min_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{b_{jt}} \right\} \right] - \left[\max_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right\} - \min_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right\} \right]}{\left[\max_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right\} - \min_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right\} \right]} \times 100 \quad (9)$$

Burada y , büyükşehir belediyesi gelirini; n , toplam büyükşehir belediyesi sayısını ($n = 30$); j , Türkiye'deki 30 büyükşehir belediyesi içerisinde j 'inci büyükşehir belediyesini ($j = 1, 2, \dots, 30$) ve t , zaman boyutunu ($t = 2012, 2013, \dots, 2021$) ifade etmektedir. Yatay eşitlik bozulma oranı (YEBO), herhangi bir t yılında tüm büyükşehir belediyeleri içinde maksimum kişi başı büyükşehir belediye geliri ile minimum kişi başı büyükşehir belediye geliri arasındaki farkın *Senaryo 1* ve *Senaryo 2* arasındaki yüzdesel değişimini ifade etmektedir. Herhangi bir yıl için en yüksek ve en düşük kişi başı büyükşehir belediye geliri arasındaki farkın yatay eşitlikte kullanılması, istatistiksel olarak dağılım aralığı ölçütünün esas alınmasının bir sonucudur. Türkiye'de yerel yönetimlerin öz gelir kapasiteleri dar olduğu için bu denklemden illerin mali kapasitesindeki farklılıklar göz ardı edilmektedir.

Denklem (9)'a göre, Türkiye'de tüm büyükşehir belediyelerinin ayrı ayrı 2021 yılına ait gelirleri, hizmet sunmakla mükellef oldukları nüfusa (il nüfusuna) oranlanarak kişi başı büyükşehir belediye gelirleri tespit edilmiş ve bu değerler içerisindeki en yüksek ve en düşük değerlerin farkı alınmıştır. Her iki senaryonun sahip olduğu nüfus dikkate alınarak, *Senaryo 1*'den *Senaryo 2*'ye geçişte yatay eşitlikte yaşanan bozulma tespit

edilmiştir. Bu hesaplamalara göre, *Senaryo 1*'de en düşük ve en yüksek kişi başı büyükşehir belediye geliri sırasıyla 821 TL (Sakarya) ve 2409 TL (Kocaeli) iken, *Senaryo 2*'de en düşük ve en yüksek kişi başı büyükşehir belediye geliri sırasıyla 715 TL (Şanlıurfa) ve 2344 TL (Kocaeli) olmaktadır. Bu nedenle Denklem (9)'a göre, büyükşehir belediyeleri için yatay eşitlik bozulma oranı 2021 yılında %2,57 olarak hesaplanmıştır. Bu oran, Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus ile Türkiye'de büyükşehir belediyelerinde 2021 yılında yatay eşitliğin %2,57 bozulduğunu, başka bir ifadeyle yatay eşitsizliğin %2,57 oranında arttığını göstermektedir.

Aynı denklem, yerel yönetim türleri ayrımı yapılmaksızın tüm illerdeki toplam yerel yönetim verileri dikkate alınarak hesaplandığında, yatay eşitlik bozulma oranının 2021 yılı için %5,4 olduğu görülmektedir. Ancak aynı düzeydeki yerel yönetimler esas alınmadığından böyle bir hesaplamanın teorik karşılığı bulunmamaktadır.

Dağılım aralığı ölçütüyle hesaplanan Denklem (9)'da *Senaryo 1* ve *Senaryo 2*'nin yatay eşitsizliği, en düşük kişi başı büyükşehir belediyesi gelirine oranlanarak aşağıdaki gibi standartlaştırılabilir.

$\forall t = 2012, \dots, 2021$ için

$$YEBO_t^{BB} = \frac{\left[\frac{\max_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{b_{jt}} \right\} - \min_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{b_{jt}} \right\}}{\min_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{b_{jt}} \right\}} \right] - \left[\frac{\max_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right\} - \min_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right\}}{\min_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right\}} \right]}{\left[\frac{\max_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right\} - \min_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right\}}{\min_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right\}} \right]} \times 100 \quad (10)$$

Türkiye'deki tüm büyükşehir belediyelerinin 2021 yılı verileriyle Denklem (10) hesaplandığında, yatay eşitsizlikteki artışın %17,73 olduğu görülmektedir. Bu oranın yüksek çıkmasının nedeni, kişi başı büyükşehir belediye gelirlerinin en yüksek ve en düşük değerleri arasındaki farkın en düşük değerin oldukça üzerinde olmasıdır.

Aynı mantıkla, dağılım aralığı ölçütüyle hesaplanan Denklem (9)'da *Senaryo 1* ve *Senaryo 2*'nin yatay eşitsizliği, kişi başı büyükşehir belediye gelirlerinin ortalamasına oranlanarak aşağıdaki gibi standartlaştırılabilir.

$\forall t = 2012, \dots, 2021$ için

$$YEBO_t^{BB} = \frac{\left[\frac{\max_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{b_{jt}} \right\} - \min_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{b_{jt}} \right\}}{\frac{1}{n} \sum_{j=1}^n \left(\frac{y_{jt}}{b_{jt}} \right)} \right] - \left[\frac{\max_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right\} - \min_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right\}}{\frac{1}{n} \sum_{j=1}^n \left(\frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right)} \right]}{\left[\frac{\max_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right\} - \min_{1 \leq j \leq n} \left\{ \frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right\}}{\frac{1}{n} \sum_{j=1}^n \left(\frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right)} \right]} \times 100 \quad (11)$$

Burada n , toplam büyükşehir belediyesi sayısını ($n = 30$) ve j ise her bir büyükşehir belediyesini ($j = 1, 2, 3, \dots, 30$) ifade etmektedir. Türkiye'deki tüm büyükşehir belediyelerinin 2021 yılı verileriyle Denklem (11) hesaplandığında, yatay eşitsizlikteki artışın %7,22 olduğu görülmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki, Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus ile birlikte büyükşehir belediyeleri arasındaki yatay eşitsizlik, standartlaştırılmış normal dağılım aralığında normal dağılım aralığına göre daha fazla artmaktadır.

Büyükşehir belediyeleri arasındaki yatay eşitlik bozulma oranı, dağılım aralığı ölçütünün yanı sıra varyans yoluyla da hesaplanabilmektedir. Zira varyans, kişi başı büyükşehir belediyesi geliri verilerinin ne kadar yayılmış olduğunu (ortalamadan ne kadar farklı olduğunu) istatistikî olarak göstermektedir. *Senaryo 1* ve *Senaryo 2* arasındaki yatay eşitlik bozulma oranı ($YEBO$) tüm büyükşehir belediyeleri için varyans yoluyla aşağıdaki gibi gösterilebilir.

$$YEBO_t^{BB} = \frac{\left[\frac{1}{n} \sum_{j=1}^n \left| \left(\frac{y_{jt}}{b_{jt}} \right) - \overline{\left(\frac{y_t}{b_t} \right)} \right|^2 \right] - \left[\frac{1}{n} \sum_{j=1}^n \left| \left(\frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right) - \overline{\left(\frac{y_t}{a_t} \right)} \right|^2 \right]}{\left[\frac{1}{n} \sum_{j=1}^n \left| \left(\frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right) - \overline{\left(\frac{y_t}{a_t} \right)} \right|^2 \right]} \times 100 \quad (12)$$

Burada *YEBO*, t yılındaki her bir j 'inci kişi başı büyükşehir belediye gelirinin bu değerlerin ortalamasından (*Senaryo 1* için $\left(\frac{y_t}{a_t}\right)$ ve *Senaryo 2* için $\left(\frac{y_t}{b_t}\right)$ değerinden) uzaklığının kareleri toplamının büyükşehir belediye sayısına bölünmesiyle bulunan varyans değerlerinin *Senaryo 1* ve *Senaryo 2* arasındaki yüzdesel değişimini göstermektedir. Varyans değeri ne kadar büyükse yatay eşitsizlik o kadar artmaktadır. Türkiye'deki tüm büyükşehir belediyelerinin 2021 yılı verileriyle Denklem (12) hesaplandığında, yatay eşitsizlikteki artışın %0,32 olduğu görülmektedir. Bu oran diğer ölçütlere göre bulunan sonuçlardan oldukça düşük çıkmıştır. Bulunan yatay eşitlik bozulma oranının, büyükşehir belediye gelirleri ve nüfustaki eşit değişimler karşısında değişkenlik göstermemesi için söz konusu varyans denklemini varyans katsayısı olarak standartlaştırmak daha doğru olacaktır. Bu durumda *Senaryo 1* ve *Senaryo 2* arasındaki yatay eşitlik bozulma oranı (*YEBO*) tüm büyükşehir belediyeleri için varyans katsayısı yoluyla aşağıdaki gibi gösterilebilir.

$$YEBO_t^{BB} = \frac{\left[\frac{\frac{1}{n} \sum_{j=1}^n \left| \left(\frac{y_{jt}}{b_{jt}} \right) - \left(\frac{y_t}{b_t} \right) \right|^2}{\left(\frac{y_t}{b_t} \right)} \right]}{\left[\frac{\frac{1}{n} \sum_{j=1}^n \left| \left(\frac{y_{jt}}{a_{jt}} \right) - \left(\frac{y_t}{a_t} \right) \right|^2}{\left(\frac{y_t}{a_t} \right)} \right]} \times 100 \quad (13)$$

Denklem (13), Denklem (12)'deki varyans değerlerinin karekökünün kişi başı büyükşehir belediye gelirlerinin ortalamasına bölünmesi yoluyla elde edilen yatay eşitsizliğin *Senaryo 1* ve *Senaryo 2* arasındaki yüzdesel değişimini göstermektedir. Türkiye'deki tüm büyükşehir belediyelerinin 2021 yılı verileriyle Denklem (13) hesaplandığında, yatay eşitsizlikteki artışın %4,7 olduğu görülmektedir. Varyans katsayısı aracılığıyla bulunan *YEBO*, normal varyans aracılığıyla bulunan *YEBO*'dan daha büyük çıkmakla birlikte, kişi başı büyükşehir belediye gelirlerinin ortalamadan sapmasında dış göç alınması nedeniyle yaşanan değişimi göstermektedir.

Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus sonucunda Türkiye'de büyükşehir belediyeleri için farklı tekniklerle elde edilen yatay eşitlik bozulma oranları Tablo 3'te bir arada gösterilmektedir.

Sonuç

2011 yılında Suriye İç Savaşının ortaya çıkmasıyla birlikte Türkiye Suriye'den yoğun bir göç almış ve bu nüfus hareketliliği belli illerde yoğunlaşmıştır. Yerli nüfus sayısı başta olmak üzere çeşitli kriterlere göre merkezi yönetim bütçesinden paylar alan ve gelirlerinin büyük bir bölümü bu paylardan oluşan yerel yönetimler, göçle birlikte artan nüfusa hizmet sunmak amacıyla harcamalarını kullanmaktadırlar. Bu durum, yerel yönetimlerin gelir elde etme kriterleri ile harcama sorumlulukları arasında dengesizliğe neden olurken, yoğun Suriyeli göçü alan illerdeki yerel yönetimlerin diğer illerdeki yerel yönetimlere göre dezavantajlı duruma gelmesi sonucunu da doğurmaktadır.

Çalışmada, 2012-2021 yılları arasındaki verilere dayanarak Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus hariç (*Senaryo 1*) ve Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus dâhil (*Senaryo 2*) senaryoların karşılaştırmalı analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, *Senaryo 1*'den *Senaryo 2*'ye geçişte Türkiye geneli kişi başı yerel yönetim harcamalarında 2013 yılında 3,34 TL'lik bir azalış varken 2021 yılında bu azalış 117,72 TL'ye ulaşmıştır. En çok dış göç alan illerde ise kişi başı yerel yönetim harcamalarındaki azalış Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde gerçekleşmiştir (2021 yılı için Kilis'te 1018 TL, Hatay'da 461,87 TL, Gaziantep'te 449,30 TL, Mersin'de 315,73 TL, Şanlıurfa'da 286,51 TL). Bunun yanı sıra, dış göç alınması sonucunda Türkiye genelinde yerel yönetimlerin öz gelirlerinin harcamaları içindeki payı ile ifade edebileceğimiz dikey eşitlik oranında da kişi başı düzeyde 2017 yılından itibaren %4'ün üzerinde bozulmalar olmuştur. En çok dış göç alan illerde dikey eşitlik bozulma oranı Türkiye ortalamasının çok daha üzerinde gerçekleşmiştir (2021 yılı için Kilis'te %42,28; Hatay'da %20,68; Gaziantep'te %17,78; Şanlıurfa'da %16,64 ve Mersin'de %11,20). Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus ile birlikte, yerel yönetimlerin nispi olarak aynı gelir seviyesine sahip olması şeklinde ifade edilebilen yatay eşitlikte de bozulmalar söz konusudur. 2021 yılı verilerine dayanarak (aynı düzeyde yerel yönetimlerin söz konusu olması açısından) büyükşehir belediyeleri için yapılan hesaplamalarda kişi başı düzeyde yatay adalet bozulma oranı, dağılım aralığına göre %2,57; en düşük değere standartlaştırılmış dağılım aralığına göre %17,73; ortalama değere standartlaştırılmış dağılım aralığına göre %7,22; varyansa göre %0,32 ve varyans katsayısına göre %4,70 değerlerini almıştır.

Analiz bulgularına dayanarak, Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus ile Türkiye'de yerel yönetimlerde hem yatay ve dikey eşitsizliklerin arttığını hem de yerleşik nüfusun yerel hizmetlerden (harcamalardan) aldığı payın azaldığını (bir başka ifadeyle mali sömürünün arttığını) söylemek mümkündür. Yapılan analiz en iyimser

---

senaryonun hesaplamalarını içermektedir. Çünkü Geçici Koruma statüsündeki ailelerden Türkiye’de doğan çocuklar, Geçici Koruma statüsündeyken vatandaşlık alan Suriyeliler ve hatta statüleri farklı olsa da başka ülkelerden gelen göçmenler de hesaba katıldığında analizdeki bulguların daha yüksek çıkacağı matematiksel bir gerçekliktir.

Çalışmamız, Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli nüfus ve diğer göçmen nüfus ile ilgili idari ve siyasi bir tartışmaya girmeden salt vaka analizi yapmaya çalışmıştır. İdari ve siyasi tartışmaların dışında yerel yönetimler maliyesi açısından getirilebilecek çözüm önerisi, mevcut şartlar altında farklı statülerde de olsa tüm göçmen nüfus verileri dikkate alınarak merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında bir kaynak paylaşım sisteminin oluşturulmasıdır. Böylece farklı illerdeki yerel yönetimler arasında yatay ve dikey eşitsizlik azalacağı gibi, iller arasındaki mali sömürü ilişkisi de hafifleyecektir.

Kaynakça

- Akbal, İ. ve Kurşuncu, T. (2022). Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Suriyeli sığınmacılara yönelik kamu politikaları. M. Kartal ve İ. Akbal (Eds.), *Ulusal ve uluslararası boyutlarıyla göç: Kuramlar, politikalar, uygulamalar ve ekonomik sonuçlar* içinde (ss.75-100). Ankara: Nobel Bilimsel.
- Aktel, M. ve Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye'de göç yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 579-604.
- Bahl, R. W. (2000). *Intergovernmental transfers in developing and transition countries: Principles and practice*. Urban and Local Government Background Series No. 2. Washington, DC: The World Bank.
- Bird, R. M. ve Smart, M. (2002). Intergovernmental fiscal transfers: International lessons for developing countries. *World Development*, 30(6), 899-912.
- Buchanan, J. M. (1971). Principles of urban fiscal strategy. *Public Choice*, 11(1), 1-16.
- Cornes, R. ve Sandler, T. (1984). Easy riders, joint production, and public goods. *The Economic Journal*, 94(375), 580-598.
- IOM (The International Organization for Migration) (2013). *Göç terimleri sözlüğü* (2. Baskı), R. Perruchoud ve J. Redpath-Cross (Eds.), No: 31. Erişim Tarihi: 17 Kasım 2022. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf
- IOM (The International Organization for Migration) (2022). *IOM Mission*, Erişim Tarihi: 15 Kasım 2022. <https://www.iom.int/mission>
- IOM (The International Organization for Migration) Türkiye (2022). *IOM Türkiye Hakkında*, Erişim Tarihi: 26 Kasım 2022. <https://turkiye.iom.int/tr/iom-turkiye-hakkinda>
- Kabakuşak, D. (2015). Küresel göç yönetişimi çerçevesinde Türkiye'de göç olgusunun kurumsallaşması. *Yerelden küresele sosyal bilimlerde yeni yaklaşımlar* içinde, Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi (ss.254-266). Ankara: Yeni Özbek Matbaası.
- Katseli, L., Lucas, R. ve Xenogiani, T. (2006). *Effects of migration on sending countries: What do we know?*. OECD Development Centre Working Paper No. 250. OECD Publishing.
- Korlu, R., Çetinkaya, Ö. ve Gerçek, A. (2016). Yerel vergi bilincinin faktör analizi ile değerlendirilmesi: Bursa örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 443-465.
- Laczko, F. ve Anich, R. (2013). Introduction. F. Laczko ve G. Appave (Eds.), *World migration report 2013: Migrant well-being and development* içinde (ss. 30-50). Fransa: IOM. Erişim Tarihi: 12 Kasım 2022. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr2013_en.pdf
- Ladd, H. F. (1994). Fiscal impacts of local population growth: A conceptual and empirical analysis. *Regional Science and Urban Economics*, 24(6), 661-686.
- Mamur Işıklı, Y. (2017). Türkiye'de kamu politikası olarak 2000 yılı sonrası uluslararası göç yönetiminin analizi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 25-47.
- Mneill, W. H. (1984). Human migration in historical perspective. *Population and Development Review*, 10(1), 1-18.
- Nacar, B. (2005). Yerel yönetimlerin mali krizi üzerine kurumsal açıklamalar: Nedenler, öneriler ve bir değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(9), 202-247.
- Özer, Y. (2011). Türk kamu yönetiminde yeni bir çalışma alanı olarak uluslararası göç: Yasalaşma ve idari yapılanma sürecinin değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (45), 73-88.
- Sağbaş, İ. (2003). Türkiye'de yerel yönetim harcamaları ve ölçek ekonomileri. *Maliye Dergisi*, (143), 16-29.
- Sharpe, L. (1980). Is there a fiscal crisis in Western European local government?. *International Political Science Review*, 1(2), 203-226.
- Slovak, J. S. (1985). City spending, suburban demands, and fiscal exploitation: A replication and extension. *Social Forces*, 64(1), 168-190.

-
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü (2022). *İller İtibarıyla Mahalli İdareler Bütçe İstatistikleri (2006-2022)*. Erişim tarihi: 26.08.2022. <https://muhasebat.hmb.gov.tr/iller-itibariyle-mahalli-yonetim-butce-istatistikleri-2006-2018>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2022a). *Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler*. Erişim Tarihi: 15 Kasım 2022. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2022b). *Hakkımızda*. Erişim Tarihi: 03 Kasım 2022. <https://www.goc.gov.tr/hakkimizda>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2022c). *İller düzeyinde geçici koruma altındaki Suriyeli nüfus verileri*, [Veriler, T.C Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) üzerinden resmi yazışmalar ile temin edilmiştir].
- TEPAV (2021). *İşgücü piyasasında Suriyeliler*. Ankara: TEPAV.
- Tiebout, C. M. (1956). A pure theory of local expenditures. *Journal of Political Economy*, 64(5), 416-424.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2022). *Yıllara Göre İl Nüfusları*. Erişim tarihi: 26.08.2022. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1>
- Yüksel, C. (2019). Türkiye’de yerel harcamaların ve yerel vergi gelirlerinin iller düzeyinde analizi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 1-32.
- 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, R.G. 11.04.2013/28615.

Ek Tablolar

Tablo 1: Senaryo 2 ve Senaryo 1 Arasındaki Kişi Başı Yerel Yönetim Harcaması Farkı (TL)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Türkiye Geneli	-0,17	-3,34	-20,78	-39,00	-52,07	-76,15	-94,77	-80,90	-86,35	-117,72
Adana	-0,01	-4,42	-28,95	-54,93	-71,14	-103,08	-178,67	-158,32	-157,85	-213,14
Adıyaman	-0,02	-10,53	-14,32	-32,44	-35,92	-49,57	-61,22	-37,25	-43,85	-63,77
Afyonkarahisar	0,00	-0,04	-1,56	-3,79	-6,71	-11,14	-14,21	-19,53	-24,10	-38,61
Ağrı	0,00	0,00	-0,52	-1,12	-1,35	-2,04	-2,93	-2,57	-2,84	-3,76
Amasya	0,00	-0,01	-0,25	-0,44	-0,89	-2,55	-3,27	-3,22	-4,87	-7,25
Ankara	0,00	-0,10	-9,52	-17,06	-25,31	-41,86	-48,71	-38,36	-39,84	-53,17
Antalya	0,00	0,00	-0,05	-0,05	-0,25	-0,49	-1,47	-1,69	-2,33	-3,96
Artvin	0,00	0,00	-0,20	-0,35	-0,41	-0,73	-0,57	-0,51	-0,53	-0,89
Aydın	0,00	-0,04	-1,36	-4,88	-8,96	-12,91	-12,64	-11,83	-12,90	-18,54
Balıkesir	0,00	0,00	-0,43	-1,30	-2,33	-5,42	-7,88	-7,08	-8,19	-11,19
Bilecik	0,00	-0,04	-0,89	-1,97	-2,75	-5,29	-5,05	-4,74	-5,16	-6,56
Bingöl	0,00	0,00	-1,24	-2,81	-3,32	-4,52	-5,86	-5,70	-6,49	-9,14
Bitlis	0,00	0,00	-1,00	-1,37	-2,00	-3,46	-4,04	-5,02	-5,78	-7,35
Bolu	0,00	0,00	-0,97	-2,59	-4,31	-9,55	-14,60	-15,18	-26,61	-38,94
Burdur	0,00	-0,04	-3,09	-20,64	-37,45	-43,14	-52,07	-49,63	-55,78	-83,07
Bursa	0,00	-0,06	-28,80	-35,18	-53,58	-84,89	-101,43	-98,68	-92,50	-127,07
Çanakkale	0,00	0,00	-1,48	-6,73	-9,26	-14,18	-20,59	-23,35	-20,00	-25,56
Çankırı	0,00	0,00	-0,66	-1,27	-2,91	-4,81	-4,64	-5,58	-8,64	-10,71
Çorum	0,00	-0,01	-0,64	-2,22	-3,89	-8,53	-8,93	-7,80	-9,21	-14,76
Denizli	0,00	-0,05	-1,72	-5,54	-11,97	-19,64	-28,81	-19,58	-22,21	-31,16
Diyarbakır	0,00	-0,02	-5,04	-11,10	-12,00	-19,39	-25,43	-13,10	-14,72	-25,35
Edirne	0,00	0,00	-10,18	-19,12	-19,15	-21,90	-3,72	-4,66	-5,68	-7,19
Elazığ	0,00	0,00	-2,09	-7,20	-10,41	-19,50	-34,39	-36,72	-39,11	-57,62
Erzincan	0,00	-0,01	-0,41	-1,01	-1,20	-1,54	-1,40	-1,00	-1,36	-1,95
Erzurum	0,00	0,00	-0,19	-0,56	-1,18	-3,05	-3,93	-3,62	-3,83	-5,03
Eskişehir	0,00	-0,05	-0,54	-1,01	-2,95	-5,76	-9,92	-12,27	-11,45	-16,24
Gaziantep	-0,07	-29,44	-91,15	-161,86	-190,52	-261,21	-382,61	-295,84	-311,33	-449,30
Giresun	0,00	0,00	-0,05	-0,23	-0,44	-0,63	-0,62	-0,72	-0,88	-1,39
Gümüşhane	0,00	-0,01	-0,20	-0,50	-0,63	-1,02	-1,31	-0,97	-1,35	-2,51
Hakkari	0,00	0,00	-0,55	-3,78	-4,69	-34,87	-45,80	-53,58	-39,23	-58,58
Hatay	-0,25	-6,32	-67,10	-149,61	-209,56	-320,24	-377,00	-320,09	-343,78	-461,87
Isparta	0,00	0,00	-1,09	-7,59	-15,20	-21,25	-29,61	-19,43	-26,81	-39,84
Mersin	0,00	-0,17	-35,98	-69,84	-93,58	-160,85	-212,28	-168,57	-197,24	-315,73
İstanbul	0,00	-0,06	-22,81	-40,72	-62,80	-89,69	-105,57	-83,38	-93,00	-118,11
İzmir	0,00	-0,10	-22,03	-30,84	-44,32	-65,34	-81,86	-90,88	-106,47	-133,42
Kars	0,00	0,00	-0,04	-0,38	-0,61	-1,17	-1,07	-0,74	-0,92	-1,14
Kastamonu	0,00	-0,09	-0,62	-1,49	-2,38	-5,20	-6,89	-17,50	-16,81	-20,75
Kayseri	-0,01	-0,22	-13,21	-29,88	-46,93	-80,37	-92,57	-75,01	-92,01	-137,21
Kırklareli	0,00	-0,02	-3,81	-5,89	-6,59	-8,81	-12,13	-4,70	-4,67	-6,43
Kırşehir	0,00	-0,04	-1,74	-2,64	-4,21	-7,73	-12,50	-10,68	-11,15	-18,66
Kocaeli	0,00	-0,17	-7,15	-13,99	-26,65	-60,75	-83,39	-66,23	-61,26	-99,02
Konya	0,00	-0,08	-9,32	-29,94	-48,48	-76,37	-94,89	-74,57	-95,47	-157,73
Kütahya	0,00	-0,01	-0,24	-0,49	-0,76	-1,82	-2,54	-4,47	-6,10	-7,78
Malatya	-0,02	-7,87	-5,16	-20,75	-32,62	-54,19	-70,87	-51,33	-60,07	-91,20

Tablo 1: Devam

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Manisa	0,00	0,00	-0,68	-3,18	-4,92	-10,94	-19,45	-13,90	-16,54	-22,69
Kahramanmaraş	-0,10	-22,48	-12,82	-57,12	-76,51	-120,34	-136,07	-102,57	-101,78	-149,12
Mardin	-0,02	-2,38	-16,64	-57,98	-65,60	-97,01	-121,37	-110,11	-117,89	-143,05
Muğla	0,00	-0,03	-2,59	-9,43	-14,64	-23,16	-27,87	-21,75	-25,14	-33,83
Muş	0,00	0,00	-0,82	-1,45	-2,00	-2,99	-5,23	-5,40	-5,05	-7,74
Nevşehir	0,00	-0,08	-5,67	-16,97	-29,00	-37,87	-51,92	-53,59	-72,40	-110,93
Niğde	0,00	-0,07	-1,68	-7,43	-9,87	-19,98	-21,22	-22,36	-26,60	-41,81
Ordu	0,00	0,00	-0,16	-0,43	-0,98	-1,81	-1,72	-1,69	-2,29	-3,20
Rize	0,00	-0,06	-0,69	-1,43	-2,37	-3,89	-4,92	-5,86	-6,39	-9,34
Sakarya	-0,01	-0,13	-1,33	-3,75	-8,51	-18,22	-26,02	-20,76	-23,14	-32,65
Samsun	-0,01	-0,02	-0,98	-1,83	-3,84	-5,54	-7,06	-6,85	-9,07	-16,85
Siirt	0,00	-0,02	-3,80	-7,76	-11,43	-14,38	-18,80	-19,23	-22,06	-30,84
Sinop	0,00	0,00	-0,10	-0,28	-0,44	-0,77	-0,96	-1,23	-1,71	-2,62
Sivas	0,00	-0,04	-0,98	-2,00	-5,30	-11,56	-15,77	-9,92	-10,57	-15,27
Tekirdağ	0,00	-0,05	-1,31	-5,23	-9,12	-15,33	-28,14	-22,58	-23,30	-29,11
Tokat	0,00	-0,04	-0,14	-0,63	-1,46	-2,44	-2,76	-2,37	-2,85	-5,75
Trabzon	0,00	-0,01	-0,54	-1,44	-3,07	-4,84	-6,91	-7,20	-7,88	-11,00
Tunceli	0,00	0,00	-0,49	-1,63	-2,04	-2,89	-2,44	-1,63	-1,50	-2,34
Şanlıurfa	-0,03	-24,54	-45,69	-109,48	-124,96	-214,82	-246,66	-188,97	-193,77	-286,51
Uşak	0,00	-0,03	-0,50	-2,76	-4,22	-9,13	-13,01	-10,85	-10,50	-17,33
Van	0,00	-0,01	-0,22	-0,99	-1,20	-3,09	-3,28	-2,19	-2,62	-3,66
Yozgat	0,00	-0,03	-2,22	-6,69	-9,37	-14,98	-21,71	-17,82	-19,77	-29,30
Zonguldak	0,00	0,00	-0,11	-0,33	-0,53	-0,79	-1,32	-1,54	-1,76	-2,51
Aksaray	0,00	-0,05	-0,63	-1,54	-3,29	-7,56	-10,29	-10,97	-13,04	-19,80
Bayburt	0,00	0,00	-0,18	-0,65	-0,93	-2,24	-1,17	-0,67	-0,62	-1,18
Karaman	0,00	-0,06	-1,02	-1,46	-2,87	-4,63	-5,16	-5,03	-5,11	-6,60
Kırıkkale	0,00	-0,02	-0,70	-1,43	-2,84	-6,09	-8,48	-10,53	-12,38	-18,12
Batman	0,00	0,00	-15,98	-25,32	-28,70	-37,96	-51,98	-31,37	-29,85	-45,49
Şırnak	0,00	0,00	-16,09	-21,58	-40,00	-40,11	-49,71	-40,43	-41,75	-57,28
Bartın	0,00	-0,02	-0,07	-0,07	-0,15	-0,39	-0,95	-1,77	-2,14	-2,36
Ardahan	0,00	0,00	-0,04	-0,51	-1,01	-2,52	-3,31	-3,02	-2,61	-3,67
İğdir	0,00	0,00	-0,28	-0,39	-0,35	-0,55	-0,62	-0,62	-0,61	-0,76
Yalova	0,00	-0,01	-3,35	-12,75	-19,71	-28,64	-29,17	-31,67	-28,88	-38,38
Karabük	0,00	-0,04	-0,33	-0,95	-1,91	-3,15	-4,70	-6,01	-7,57	-12,26
Kilis	-59,07	-243,17	-296,01	-688,92	-656,46	-1075,67	-1299,96	-1010,97	-698,21	-1018,00
Osmaniye	-0,01	-11,25	-23,86	-50,11	-64,86	-99,83	-118,87	-111,13	-84,81	-122,28
Düzce	0,00	-0,08	-0,50	-0,92	-1,97	-3,66	-6,92	-5,76	-6,69	-7,67

Tablo 2: Senaryo 2 ve Senaryo 1 Arasındaki Kişi Başı Dikey Eşitsizlik Farkı (%)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Türkiye Geneli	0,019	0,292	1,918	3,081	3,429	4,068	4,231	4,124	4,173	4,227
Adana	0,002	0,538	4,028	5,758	6,368	7,205	9,491	9,810	10,043	10,159
Adıyaman	0,003	1,350	1,608	3,655	3,903	4,384	4,208	3,246	3,395	3,498
Afyonkarahisar	0,000	0,004	0,166	0,358	0,582	0,807	0,773	1,238	1,476	1,642
Ağrı	0,000	0,000	0,076	0,143	0,158	0,202	0,188	0,208	0,225	0,240
Amasya	0,000	0,001	0,027	0,040	0,066	0,177	0,200	0,238	0,298	0,326
Ankara	0,000	0,005	0,557	0,942	1,240	1,696	1,581	1,674	1,730	1,741
Antalya	0,000	0,000	0,004	0,004	0,016	0,024	0,062	0,079	0,107	0,144
Artvin	0,000	0,000	0,017	0,024	0,024	0,036	0,022	0,022	0,024	0,035
Aydın	0,000	0,004	0,228	0,537	0,688	0,947	0,684	0,698	0,708	0,731
Balıkesir	0,000	0,000	0,068	0,113	0,157	0,304	0,354	0,381	0,388	0,398
Bilecik	0,000	0,004	0,090	0,175	0,234	0,317	0,269	0,276	0,286	0,279
Bingöl	0,000	0,000	0,108	0,223	0,267	0,318	0,324	0,373	0,372	0,386
Bitlis	0,000	0,000	0,091	0,141	0,193	0,257	0,258	0,341	0,353	0,345
Bolu	0,000	0,000	0,100	0,215	0,344	0,571	0,674	0,933	1,209	1,365
Burdur	0,000	0,005	0,314	1,942	2,906	3,064	3,161	2,748	2,969	3,028
Bursa	0,000	0,006	2,947	2,803	3,430	4,381	5,207	5,468	5,437	5,504
Çanakkale	0,000	0,000	0,138	0,588	0,657	0,848	0,902	1,040	0,977	0,916
Çankırı	0,000	0,000	0,059	0,085	0,184	0,269	0,246	0,304	0,412	0,409
Çorum	0,000	0,001	0,070	0,195	0,285	0,477	0,472	0,529	0,561	0,644
Denizli	0,000	0,005	0,250	0,490	0,724	1,011	1,214	1,111	1,219	1,315
Diyarbakır	0,000	0,003	1,044	1,637	1,716	1,836	1,916	1,327	1,296	1,333
Edirne	0,000	0,001	1,116	1,566	1,589	1,571	0,235	0,259	0,261	0,262
Elazığ	0,000	0,000	0,215	0,685	0,880	1,337	2,094	2,179	2,044	2,157
Erzincan	0,000	0,001	0,035	0,075	0,077	0,072	0,045	0,044	0,050	0,056
Erzurum	0,000	0,000	0,026	0,042	0,067	0,121	0,138	0,148	0,150	0,154
Eskişehir	0,000	0,005	0,057	0,090	0,246	0,423	0,493	0,584	0,611	0,662
Gaziantep	0,009	2,466	9,090	14,453	13,876	14,869	17,263	18,004	17,630	17,780
Giresun	0,000	0,000	0,005	0,019	0,033	0,040	0,035	0,042	0,049	0,061
Gümüşhane	0,000	0,001	0,017	0,036	0,039	0,051	0,053	0,053	0,061	0,100
Hakkari	0,000	0,000	0,047	0,308	0,325	1,892	1,872	1,822	1,804	1,805
Hatay	0,037	0,711	14,486	18,958	19,601	22,495	21,634	21,267	20,717	20,684
Isparta	0,000	0,000	0,137	0,766	1,433	1,564	1,613	1,187	1,533	1,747
Mersin	0,000	0,019	4,809	6,711	7,313	9,659	10,200	10,147	10,642	11,197
İstanbul	0,000	0,004	1,285	2,332	2,879	3,456	3,569	2,997	3,245	3,262
İzmir	0,000	0,007	1,626	1,921	2,306	2,945	3,185	3,270	3,248	3,272
Kars	0,000	0,001	0,005	0,036	0,057	0,072	0,054	0,059	0,066	0,069
Kastamonu	0,000	0,010	0,057	0,134	0,196	0,343	0,336	0,847	0,802	0,749
Kayseri	0,001	0,022	1,523	2,832	3,919	4,876	5,299	4,977	5,254	5,454
Kırklareli	0,000	0,003	0,447	0,594	0,589	0,637	0,734	0,287	0,268	0,276
Kırşehir	0,000	0,003	0,144	0,221	0,299	0,471	0,536	0,588	0,665	0,773
Kocaeli	0,000	0,011	0,510	0,908	1,484	2,419	2,764	2,767	2,690	2,692
Konya	0,000	0,007	0,810	2,172	3,147	4,391	4,559	4,753	4,981	5,115
Kütahya	0,000	0,001	0,027	0,041	0,060	0,111	0,135	0,248	0,350	0,335
Malatya	0,002	0,896	0,816	2,093	2,588	3,364	3,537	3,444	3,616	3,792
Manisa	0,000	0,000	0,119	0,335	0,419	0,631	0,930	0,898	0,933	0,965

Tablo 2: Devam

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kahramanmaraş	0,017	2,931	2,862	6,660	7,249	8,083	7,044	7,502	7,366	7,547
Mardin	0,004	0,383	5,414	10,412	10,509	10,075	9,778	9,498	9,426	9,584
Muğla	0,000	0,003	0,362	0,829	0,916	1,365	1,456	1,128	1,114	1,114
Muş	0,000	0,000	0,083	0,146	0,207	0,299	0,339	0,371	0,387	0,398
Nevşehir	0,000	0,008	0,619	1,303	1,924	2,605	3,099	3,116	3,598	4,096
Niğde	0,000	0,008	0,189	0,622	0,907	1,364	1,216	1,371	1,598	1,822
Ordu	0,000	0,000	0,029	0,048	0,082	0,108	0,086	0,116	0,120	0,124
Rize	0,000	0,007	0,068	0,120	0,189	0,257	0,246	0,304	0,317	0,345
Sakarya	0,001	0,013	0,166	0,386	0,702	1,195	1,520	1,434	1,459	1,462
Samsun	0,001	0,002	0,120	0,187	0,309	0,386	0,410	0,480	0,547	0,699
Siirt	0,000	0,003	0,394	0,822	0,974	1,144	1,165	1,262	1,319	1,417
Sinop	0,000	0,000	0,010	0,025	0,035	0,054	0,056	0,078	0,096	0,105
Sivas	0,000	0,004	0,095	0,147	0,350	0,644	0,608	0,559	0,556	0,558
Tekirdağ	0,000	0,005	0,185	0,451	0,607	0,852	1,236	1,204	1,141	1,110
Tokat	0,000	0,006	0,017	0,069	0,134	0,175	0,162	0,170	0,179	0,199
Trabzon	0,000	0,001	0,075	0,161	0,264	0,345	0,376	0,414	0,425	0,444
Tunceli	0,000	0,000	0,035	0,088	0,108	0,133	0,066	0,053	0,046	0,051
Şanlıurfa	0,006	2,861	11,488	16,508	17,284	18,913	18,191	17,099	16,619	16,637
Uşak	0,000	0,003	0,066	0,271	0,334	0,594	0,616	0,669	0,712	0,832
Van	0,000	0,001	0,071	0,128	0,149	0,257	0,186	0,191	0,195	0,192
Yozgat	0,000	0,003	0,229	0,537	0,714	0,957	0,965	1,123	1,184	1,244
Zonguldak	0,000	0,000	0,012	0,036	0,051	0,063	0,088	0,104	0,115	0,121
Aksaray	0,000	0,007	0,075	0,159	0,297	0,566	0,650	0,772	0,862	0,907
Bayburt	0,000	0,000	0,014	0,033	0,043	0,071	0,039	0,026	0,028	0,040
Karaman	0,000	0,005	0,081	0,108	0,206	0,269	0,306	0,322	0,320	0,319
Kırıkkale	0,000	0,002	0,068	0,120	0,247	0,392	0,512	0,608	0,665	0,702
Batman	0,000	0,000	2,113	2,962	3,254	3,435	3,579	2,518	2,437	2,479
Şırnak	0,000	0,000	2,188	2,864	2,878	2,868	2,838	2,754	2,713	2,656
Bartın	0,000	0,003	0,008	0,007	0,016	0,034	0,065	0,124	0,150	0,120
Ardahan	0,000	0,000	0,003	0,040	0,081	0,151	0,150	0,121	0,123	0,125
Iğdır	0,000	0,000	0,038	0,044	0,042	0,053	0,044	0,043	0,045	0,038
Yalova	0,000	0,001	0,331	0,887	1,107	1,390	1,313	1,412	1,394	1,333
Karabük	0,000	0,005	0,038	0,093	0,154	0,250	0,325	0,399	0,469	0,579
Kilis	9,512	23,696	27,090	48,533	48,322	49,173	44,849	44,930	42,491	42,276
Osmaniye	0,002	1,777	3,681	6,570	7,380	8,643	8,415	8,451	7,993	7,383
Düzce	0,000	0,010	0,058	0,091	0,155	0,263	0,419	0,464	0,442	0,428

Tablo 3: Farklı Tekniklerle Hesaplanmış 2021 Yılı Büyükşehir Belediyeleri Yatay Eşitsizlik Bozulma Oranı

Kullanılan Teknik	Yatay Eşitlik Bozulma Oranı
Dağılım Aralığı	% 2,57
En Düşük Değere Göre Standartlaştırılmış Dağılım Aralığı	% 17,73
Ortalama Değere Göre Standartlaştırılmış Dağılım Aralığı	% 7,22
Varyans	% 0,32
Varyans Katsayısı	% 4,70